

Lőrinczy István: Stációk a hegyen

Rangja van nálunk a könyvnek változatlanul. Legalábbis az irodalom belül. Bár megszámlálhatatlan az egykötetes költők száma, mégis változatlanul az első kötet a nagy cél mindenkinek, aki csak tollat fog a kezébe. S ha nem sikerül valamelyik nagy kiadónknál, jöhet a kisebb, vagy a saját pénztárca. Lőrinczy István Salgótarjánban élő költő a második csoportba tartozik. Feltehetően hosszú évek óta ír és bizonyára megunta a szerkesztőkkel való örökös levelezést. Felcsapott saját kiadójának. Egykoron megszokott dolog volt ez, s talán egyre gyakoribb lesz ezután is. Kérdezhetik, mi köze egy kötet tartalmának a kiadás körülményeihez? Esztétikailag nem sok, de mivel egy kritika a műben megmutatózó művészi magatartás kritikája is, nem lebecsülendő körülmény, hogy a szerző önmaga kiadója is. Mindenképpen dicséretes, ha egy nem is túlságosan fiatal ember életét azzal szépíti meg, hogy szépművészettel foglalkozik. Persze a kérdés az, hogy Lőrinczy azon kívül, hogy önmaga számára örömet okoz, megteszi-e ezt másokkal is. Hisz az előző esetben példamutató értelmiségi vel állunk szemben, de költőnek csak a második kategóriába tartozó érezheti magát.

Lőrinczy Istvánról hamar kiderül, hogy lírai, harmóniát kereső alkotó, olyan ember, akiről azt

szokták mondani, költői lelke van. Kultúrált verssorok sorakoznak a kötetben, nincs benne semmi ingerlő, mesterkéltén pózoló, világot lenéző attitűd. A szerző kedveli a zárt formákat, és a hagyományos témákat. A kötet olvasásakor kellemes érzésünk támad, úgy érezzük, az ismeretlen szerző azon litterátorokhoz hasonlatos, melyből annyian éltek a múltban, jelentetve meg füzetkékiket, s akiknek szellemi jelenléte, ha szabad így mondanom, értelmiségihez méltó élete adta azt a szellemi környezetet, melyekből az igazi tehetségek elindulhattak. A régi, irodalomhoz értő magyartanárok, önképzőkori vezetők, irodalmi asztalokat létrehozó kisvárosi értelmiségiek örököse Lőrinczy István, bár verseit olvasva feltételezhető, hogy zártabb, magának valóbb amazoknál, de ennek vélhetően nem önmaga az oka. Hiszen teljesítménymániás, sztárgyártó körünkben a csak műveltséget szerző, csak hivatásszeretettel író ember rangtalan közlegénye társadalmunknak, s csak a tv-ben, rádióban nyilatkozó, közszerepléseken hajlongó művészt illeti elismerés. A többiek örülhetnek, ha elmeállapotukat nem vonják kétségbe azok, akik kötelező olvasmányukat is szívesen eliskasztották volna nyolcadikban. Mindezen körülmények átsütnek Lőrinczy István sorain. A vidéki költő egyszerre van könnyű és ne-

héz helyzetben. Nincs ranglistán (itt természetesen nem azokra gondolok, akik vidéken élve is részt vállalnak az ország szellemi életéből), teljesen izolált. De nem is zavarhatja meg a Népszabadságban megjelenő féloldalas kritika, sem a sikerrel járó rengeteg kötelezettség. Tud álmodni és magára marad ugyan, de mégis együtt lehet álmaival.

Am ez a legnagyobb veszély is. Lőrinczy István salgótarjáni költő, de ez legkevésbé látszik versein. Pedig az egyetlen lehetősége az érvénycs megszólalásra az lenne, ha tudósítana arról a vidékről, melyről nekünk csekély tapasztalataink vannak, s melynek kínjait csak újságokból ismerhetjük. Lőrinczy lírája egyetemes mondanivalóra törekszik, de így semmitmondóvá válik. Költészete nem több, mint egy literátus ember verskészítése. A költő verset ír. Én költő vagyok, tehát verset írok. Az olvasott versek alapján így összegezhető az az attitűd, mely Lőrinczyre és még sokakra jellemző. Az a benyomásom, hogy amikor végigsétál a városon (tapasztalatból mondom, nagyon tanulságos séta), nem a várost látja, nem az egyre szomorúbb emberek gesztusait, hanem behunyt szemmel költ közben, példaképeivel beszélget, csak azt felejtí el, hogy Krúdy kocsmájánál sokkal tanulságosabb az SBTC-klubház hasonló intézménye manapság. Egy hasonló helyzetű pályatársával kapcsolatban egyszer már megjegyeztem, mert típushiba: ha ugyanazt írjuk meg, mint annyian, ha ugyanazokat a kellően általános, amolyan kabuki-témákat írjuk meg, akkor csak vesztesek lehetünk. Aki nem zseni, s e kötet szerzője s a zseni között még nagyon értékes tehetségfokozatok vannak, az jó, ha olyat mond,

ami csak az övé, ami személyes igazsága.

Mellesleg a zseni sem tesz másként, csak személyes igazsága egy nagyobb közösségé is. Ahol viszont kevés a tehetség, csak az akarat van meg, ott sokszerszer leírt költői közhelyek sorakoznak az elkövető verstani ismereteinek, műveltségének függvényében széles vagy szűkebb palettán. Lőrinczy verseiben néhány motívum, a nyári meleg, a hanyatt fekvő nő, a Nap és a bor ismétlődik, még azt sem mondhatjuk, hogy változatosan. Írjon bár Krúdy Gyuláról, vagy Bánhidi Lászlóról, Mengele doktorról vagy éppen Szász Endréről, megbízható patronként térnek vissza a vastag combú lányok. Egy pszichológus minden bizonnyal hosszan elmagyarázná az egyébként kézenfekvő megoldást, de a kritikus dolga csupán annyi, hogy megjegyezze, amit itt olvas, az szépszépet ugyan, de hiányzik belőle mindaz, amiért verset olvasnak az emberek. Hiányzik a felismerés, a megrendülés és a megrendítés képessége. Ezek csak verssorok olyan dolgokról, melyről az olvasó semmivel sem tud kevesebbet, mint az író. Minden feledhető és minden kicserélhető ebben a kötetben. Lőrinczynél visszatér a haláltábor képe, többet emlegeti Mengelét, mint bárki mást, de semmit, sőt még a semminél is kevesebbet tud csupán ábrázolni abból, ami egyébként is alig ábrázolható szavakkal. De ha igen, akkor inkább maradjunk Radnóti földből kiasott fűzeténél. Lőrinczy egyébként írt verset róla is. Pontosabban Salgótarjában álló szobráról. Nem láttam az illető művet (én egy másik szoborra emlékszem, a hegy tetején áll, és olyan, mintha nekiindulna a szakadéknak), de ezúttal ez mindegy, hiszen bármely város bármely szobráról szólhatna. Ugyanúgy, mint

az a hónapokról szóló költemény, mely a „*Kék vers a hónapokról*” címet viseli, s valóban minden kék benne, ellentétben magukkal a hónapokkal. Nem csupán a képek, de még a jelzők is kicserélhetők ebben a költészetben, mert vajon tudja-e valaki, hogy miért június az elefánt, és október a gyík, s miért nem fordítva, amikor akár úgy is, bárhogyan lehetne.

Sok a híres emberekhez írott vers. Valószínűleg ennek is lélektan van. Ha Lőrinczy Daliról ír, akkor ez azt jelenti, hogy a nagy mester szinte asztaltársa a jóval kisebb mesternek. Lőrinczy azt érezheti, valami köze lehet hozzá, ahogy Kassákhoz, Bartókhoz és a többiekhez. Általában ugyanazokhoz, akikhez általában verset írnak, azok, akik így próbálják növelni saját önbizalmukat. Az ilyen kötetek minimuma, ha a szerző felelhető tartalomhoz hibátlan formát párosít. Ezek azok az esetek, amikor kiderül, hogy valaki nagyszerűen ismeri az irodalmat, a verstant, csupán az alkotáshoz szükséges kreativitás hiányzik belőle. Lőrinczy a formában magabiztosabb, s ha már semmi eredeti nem születik keze nyomán legalább a sorok szabályosan lüktetnek – már amikor. Mert bizony előfordul, hogy a költő megbotlik a sorokon, s érezhető, amint

szavakat keres, hogy befejezhesse sorait. Ennek jó példája a *Halott szerelmesek balladája*, vagy a *Petőfi Zoltán Debrecenben* című vers.

A kötetet Szász Endre illusztrálta. Gondolhatnánk, ha valakit Szász illusztrál az már valami. Tévedés. Ezúttal nem a költő bizonyította, hogy méltó ilyen rangos társra, hanem a Mester, hogy amint azt eddig is tudtuk, gyakran beleesik a nagytehetségű művészek hibájába, s könnyű kézzel hoz létre nevéhez méltatlan alkotásokat. Szásznak sok zseniális és sok gyenge műve van, de az ő életművét, mint mindenkiét, a legjobb teljesítmények minősítik.

Lőrinczy István ötvenévesen jelentkezett első kötetével, s aligha hihetjük, hogy valamifajta szeméremből nem legjobb verscitt gyűjtötte össze. Az új szerzők jelentkezése azért öröm, mert mindig bizakodunk, hogy új költővel, új gondolatokkal gyarapodik a magyar irodalom. Ezúttal azonban csak egy kötettel gyarapodott.

A szerző-kiadó bizonyára fűtyül a kritikákra és ír tovább. Esetleg újra kiadja önmagát. Ehhez joga van. Ám ebben az esetben ne csodálkozzon, ha jelentkezését nem kíséri lelkesedés. Ez könnyen megtörténhet azzal, aki saját, álombeli irodalmi életéből a valóságos nyilvánosság elé lép. Még akkor is, ha önmagát delegálta oda.

Zonda Tamás: Nincs félelem

Megkésztett jelentkezés Zonda Tamás köteté, bár a költő viszonylagos gyakorisággal megjelenik folyóiratokban, antológiákban, aktív tagja a balassagyarmati Komjáthy Társaságnak, Zonda megkésztettsége ezúttal nem esztétikai, kizárólag naptá-

ri kategória. Nem valószínű, hogy most, hirtelen tanult meg írni, inkább az történhetett, hogy Zonda Tamás nem állt sorba nagytiszteletű lektorok és szerkesztők előtt, hogy egy-két esztendővel megelőzze önmagát. Ennek a késésnek vannak

azonban előnye is. Zonda Tamás negyvenévesen nem úgy tudott fiatal költő maradni, ahogy sokan a már szinte viccként emlegetettek közül. Őt megtartotta az idő. Figyelte az életet, miközben saját szemlélete nem öregedett. Zonda Tamás egyszerre korosztálya tagja és kortalan bölcselője.

A bölcsélet úgy érzem kulcsszó Zonda írásaiban. Nem kell nagy elmélyülés belátni, ezeket a verseket egy racionálisan gondolkodó, vagy legalább racionálisan is gondolkodó ember írta. De szerencsére nem távolról mosolyog ránk fényképen is látható bölcs mosolyával a szerző. A távoli mosolynál mindenképpen több, ha egy költő úgy tud mosolyogni, hogy a mosoly önmagának is szól. Zonda nem tartja különbséget magát senkinél és nem óhajt elegánsan kivonulni. Mindannak, amiről ír, nem csupán nézője, de elszenvedője is. Ami legnagyobb crényei egyike, hogy nem magányos szenvedője. Költészete nem arról szól, hogy mily szerencsétlen manapság a költő, mert viszonylag kevés magyar alkoholista és fradidrukker vágyik jambusai rendjére. Zonda nincs elbűvölve saját magától, önfontosságát pedig csak az deklarálja, aki meg van győződve róla, századunk egyik nagy eseménye, hogy ő alanyi költő. Zonda Tamás, aki cseppet sem alanyi költő, ráadásul becsületes foglalkozása is van (ideggyógyász főorvos), nem kényszerül arra, hogy rímekben lása a világot. Költészetét nem önmagáért műveli, ráadásul foglalkozása olyan, hogy ami egyoldalról minden humanista ember számára elszomorító, ahhoz ő hivatalból hozzájut. Zonda nap mint nap találkozhat egy illúzióit elvesztett világ áldozataival, s ez a világlátás a költő számára hasznos. Zonda doktor gyógyít, miközben a költő fi-

gyel, hogy önmagát gyógyíthassa. Ehhez a világlátáshoz nem kellene boldog idillek, sem teátrális jeremiádák. Zonda alapvető élménye, hogy valami után vagyunk. Nem sokkal, csak annyival, hogy végérvényesen elérhetetlenné váljon. A dolgok megtörténtek, de a díszletek, a minket övező világ díszletei változatlanok. Minden a helyén áll, csak egyetlen mozdulat hiányzik. Az amelyik mozgatni, rendben tartani tudná ezt a nagy egészet. Zonda költészetének alapvető igénye a lezárás szükségé. Tudja, hogy bár a fejlődés, avagy a fejlődés folytonos, de e deklarált folytonosság közben nem árt néha szakaszokat lezárni. De a lezárás a legnehezebb, mert minden pillanat után szívesen marasztalnák önmagukat az önmaguk által kiválasztottak. Zonda világa leállt és kihült. Mint egy óriási gyár, melynek levégőjében még ott a gépek és az izzadság szaga. Talán még a falak visszaverik elmúlt tettek indulóját, beszédfoszlányokat. Minden megmaradt rekvizitum azt mutatja, itt valaha élet volt. Nem is olyan régen, talán tegnap. Zonda itt azonos nézetben van korosztálya legjobbjával. Az elmúlt évtizedben irányzatát nőtte ki magát a cselekvéshiány. Ennek manírjait szerencsére nem, ám szellemiségének bizonyos motívumait Zonda is követi. Számára természetes ételszemlélet az, ami sokaknak irodalmi modorosság. Ars poetikája, pontosabban ars poeticusa azt sugallja: minden elfogyott: „Elszívárognak észrevétlen ficsurkorod záportükei

Hullongó grafitban berendezkedik a sérelem...
kritikus tömeggé gyúrja szerveid
aztán hirtelen
szép házad ablaka a csend...
bevérezék minden-

Amiben láttuk önmagunkat – nincs. S ha arcmásunk önmagunk, úgy mi magunk sem vagyunk már többek saját elfogyó képmásunknál. Ebben a világban valóban bevérzik minden. „Kardforgató kezedet elástad” – folytatja egyszerűen, mely egyszerűség költészetének érett voltát bizonyítja. Zonda nem költészkezik, számára az irodalom a lényeg koncentrált megnevezésének művészete, s ezen esztétikai mérce szerint valódi művészek mutatkoznak. Magabiztos kézzel válogatja ki összetört világunk hulladékából azokat a cserepek, melyek még megragaszthatók, s ha győzelmi oszlop soha nem is lesz belőlük, de mestergerenda még lehet, mely megtartja felettünk a tetőt.

Ebben a megszűnt, szétesett világban kevés a felkiáltójel. Ennek a világnak meggömbült a felkiáltása is. Zonda inkább kérdez, talán abban bízunk, hogy az üres csarnok valamely sarkából válaszol egy végleg megnémultnak hitt hang. Zonda nagyszerűen kezeli a nyelvet, ugyanúgy bánik a szavakkal, mint saját kőszá gondolataival. Megsimogatja, megszelídíti őket, majd egyetlen szellemes vágással átalakítja fogalmainkat. A nyár őszbe fordul, sőt tájjelegű költőknél felveszi őszi ruháját. Zondánál őszbe fordul. Ez a kicsi gesztus nagyon jellemző művészetére. Minden megreped ezekben a versekben, de csak annyira, hogy azért emberi maradjon. Ezekben a versekben az a különös, hogy minden modorosság nélkül érezhetjük: szerzőjüknek hangja, stílusa van. Ráadásul nincsenek ebben a költészetben aránytévesztések, stílustörések. Olyan egységes a kötet stílusa, mely egységet csak évtizedek óta alkotó költőktől szokhatunk meg. Mert azt, hogy Juhász, az Juhász minden sorában, hogy Weöres Weöres minden sorában

azt tudjuk, megszoktuk. Ám szokatlan és üdítő kivétel a mestereket lelkesen utánzóik tömegében, hogy egyszer csak jön egy ember, aki nagyon egyszerűen, az éppen ügyeletes irodalmi divattal mit sem törődve beéri forrásként önmagával.

Csupán ott gyengébb a kötet, ahol szerzője „modernet” akart írni, ugyanazzal a költői gesztussal, ahogy a magukat modernnek képzelők szoktak. Régi igazság, hogy nekifutás nélkül csak kicsit lehet ugrani. Zonda értéke éppen abban van, hogy naprakész gondolkodó, aki nem akarja költőbbnek mutatni magát, annál, mint amennyire az. Zonda könnyedsége nem a felületes emberek könnyedsége, így amikor egyszerűen csak verssé ír egy kétsoros ötletet (mert miért ne), az kevésbé sikerül (Hirdetés). Zonda a szerkesztett béke költője, aki akkor van elemében, ha bebizonyíthatja, nagyon sokat tud a világról. Köznapi nyelvet használ, csak egy kicsit jobban, mint azok, akik helyett kétszeresen is nézni hivattott.

Beteg lelkekkel az foglalkozzon, aki érti a világot, költészetrel pedig az, aki nem csupán érti. Zonda Tamás doktor versei arról tanúskodnak, hogy szerzőjük érti, ismeri a világot.

Olyan korban élünk, melyben az eddig elfojtott indulat néha úgy repeszi szét szájkosarát, hogy közben megfűladunk a habzó nyáltól. Olyan gondolkodókra lenne szükség, akiknek intelligenciája magasabb, mint a vérnyomása. Zonda Tamás ilyen ember. Grimaszt mutat a „kivert fogainkból pattogva hízó” jövőnek, abban bízva, hogy az értelem túlélheti egy délibábos világ hazugságait. Zonda költészete követhető életszemléletre tanít. Hiába, tudja a szakmáját...

SIPOSHEGYI PÉTER

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

Ismét meghirdetjük a

GERELYES ENDRE (1935–1973) novellapályázatot.

A pályázat célja, hogy fölélessze a magyar novella legjobb hagyományait, s ösztönzést nyújtson mai művelőinek, akik e szigorú forma keretei között kísérlik meg napjaink konfliktusokkal terhes világának felmutatását. Tematikai és terjedelmi megkötöttség nélkül benyújtható bármely, eddig még nem publikált írás. Egy szerző legfeljebb 3 novellával vehet részt.

A jelíges pályamunkákat 3 gépelt példányban 1989. március 31-ig lehet eljuttatni a Palócföld szerkesztőségi címére: 3100 Salgótarján, Arany János út 21. Kérjük, hogy lezárt borítékban mellékeljék a jelíge feloldását, a szerző adatainak pontos feltüntetésével.

PÁLYADÍJAK:

I. díj: 15 000 Ft.

Két II. díj: 10–10 000 Ft.

Három III. díj: 8–8000 Ft.

A SZOT a munka világának legjobb ábrázolásáért 10 000 Ft-os különdíjat ajánlott fel.

Eredményhirdetésre 1989. ünnepi könyvhetén kerül sor. Az első közlés jogát – a díjazottak esetében – a Palócföld folyóirat tartja fenn. A pályázat eredményéről – tekintettel a résztvevők várható számára – a Palócföldből és a napi sajtóból értesülhetnek.

MAGYAR ÍRÓK SZÖVETSÉGE
SALGÓTARJÁN VÁROS TANÁCSA
PALÓCFÖLD SZERKESZTŐSÉGE

Ára: 16,- Ft

Világ proletárjai
egyesüljete!

KOMMUNISTA
KÖNYVTÁR

ÖSZTÁLYHARC ÉS FORRADALOM OROSZORSZÁGBAN

IRTA: BUCHARIN NIKOLÁJ • SZAMUELY TIBOR
FORDITOTTA:

MÁSODIK (MAGYAR-
-ORSZÁGI) KIADÁS -

ÁRA **2** KORONA

BUDAPEST 1919
A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA
PÁRT KIADÁSA

palócföld
TÁRSADALOMPOLITIKAI, IRODALMI, MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT 1988|6-XXII.

1988 DEC 31